

Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği (YGM) Sisteminde Çalışma Yeri (Bölge Sınırlandırılması) Tartışması

I. Özet

Gümrük Yönetmeliği'nin 575/2'nci maddesiyle, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirlerinin (YGM) faaliyet alanları Bakanlıkça belirlenen çalışma bölgeleriyle sınırlandırılmış; seçilen bölge dışındaki gümrük idarelerinin denetimi altındaki antrepolarla tespit sözleşmesi yapılması yasaklanmıştır. Bu makalede, söz konusu coğrafi sınırlamanın gümrük mevzuatının genel sistemiyle bağdaşmadığı; gümrük gözetim ve denetimine ilave bir katkı sunmadığı; buna karşılık kanunilik, ölçülülük, anayasal çalışma özgürlüğü ve rekabet ilkeleri açısından sahada önemli sorunlar doğurduğu yönündeki değerlendirmelerimize yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler ve Kısaltmalar

Anahtar Kelimeler: Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri (YGM), Çalışma Bölgeleri, Gümrük Kanunu, Gümrük Yönetmeliği m.575/2, Çalışma Özgürlüğü, Ölçülülük, Rekabet, YGM Çalışma Komitesi,

II. Mevzuattaki Düzenleme ve Amaç

Çalışma yeri kavramı, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri bakımından Gümrük Yönetmeliği'nin 575/2'nci maddesinde düzenlenmiş; bu hükümle YGM'lerin, Bakanlıkça belirlenen çalışma bölgelerinden birini seçmeleri ve seçilen bölge dışındaki gümrük idarelerinin denetimi altındaki antrepolarla tespit sözleşmesi yapamamaları öngörülmüştür. Düzenlemenin temel amacının, gümrük gözetimi ve denetiminin etkinliğini artırmak ve fiilî erişimi kolaylaştırmak olduğu anlaşılmaktadır.

Ne var ki, düzenlemenin lafzı ile ulaşılmak istenen amaç arasında ölçülülük ilkesi bakımından ciddi bir uyumsuzluk bulunmaktadır. Günümüzde gelişmiş iletişim, izleme ve denetim araçlarının yaygınlaşması, fiziksel mesafeyi hizmetin etkinliği açısından belirleyici bir unsur olmaktan çıkarmıştır. Kaldı ki, antrepolarda görevlendirilen ve nitelikleri Bakanlıkça belirlenen gümrük müşavir yardımcılarının, Yetkilendirilmiş

Gümrük Müşavirinin bizzat bulunmasının özellikle aranmadığı hâllerde, YGM adına her türlü tespit, kontrol ve sair işleme ilişkin yetkiyi haiz olduğu hususu mevzuatta açıkça düzenlenmiştir. Bu durum birlikte değerlendirildiğinde, YGM bakımından mesafeye dayalı bir faaliyet tahdidinin, denetimin etkinliği veya kamu yararı açısından anlamlı ve zorunlu bir gerekçe oluşturmadığı izahtan varestedir.

Bu noktada ayrıca dikkat çekilmesi gereken önemli bir husus, mevzuatın yetkilendirilmiş gümrük müşavirinin ikamet ettiği il veya fiilî çalışma yeri ile seçilen çalışma bölgesi arasında doğrudan ve zorunlu bir bağ kurmamış olmasıdır. Başka bir ifadeyle, bir YGM'nin ikamet ettiği il dışında yer alan bir çalışma bölgesini seçerek, o bölgedeki antrepolar ile tespit sözleşmesi imzalamasının önünde hukuki bir engel bulunmamaktadır. Buna karşın, aynı YGM'nin birden fazla çalışma bölgesinde eş zamanlı faaliyet göstermesi kesin biçimde yasaklanmıştır.

Bu durum, düzenlemenin kendi içinde ciddi bir tutarsızlık barındırdığını açıkça ortaya koymaktadır. Fiilî erişim ve denetim kolaylığı sağlamak amacıyla getirildiği ifade edilen bir sınırlamanın; YGM'nin ikamet ettiği yerden bağımsız olarak ülkenin başka bir bölgesinde faaliyet göstermesine izin verirken, aynı mesleki faaliyetin birden fazla bölgede eş zamanlı olarak yürütülmesini mutlak biçimde yasaklaması, amaç ile araç arasındaki dengeyi temelden zedelemektedir. Bu yönüyle çalışma bölgesi kuralı, denetimi güçlendiren işlevsel bir düzenleme olmaktan çıkmış; mesleki faaliyetin kapsamını daraltan biçimsel bir kısıtlamaya dönüşmüştür. Oysa mevzuatın iç mantığı dikkate alındığında, sınırlamanın coğrafi bölge esasına değil, doğrudan antrepo sayısına dayandırılması gerektiği açıkça görülmektedir. Nitekim 2019 yılı öncesinde, herhangi bir bölge sınırlaması olmaksızın YGM'lerin ülke genelinde, ikisi genel antrepo olmak üzere toplam dört antrepo ile sözleşme yapabiliyordu ve işlemler bu şekilde tesis ediliyordu. Söz konusu bölge sınırlamasının olmadığı dönemlere ilişkin uygulamalar incelendiğinde, gümrük gözetim ve denetimini olumsuz yönde etkilediği tespit edilen tek bir somut örneğe dahi rastlanmadığı açık ve net bir şekilde görülecektir.

Dolayısıyla YGM'nin ikameti veya fiilî çalışma yeriyle doğrudan bir bağ kurmayan; buna karşın birden fazla bölgede faaliyeti kategorik olarak yasaklayan mevcut düzenlemenin, gümrük gözetimi ve denetimi amacıyla açıklanması güçtür. Zira mevzuat bütüncül olarak değerlendirildiğinde, bir YGM'nin en fazla dört antrepo ile çalışabilmesine izin verilmesinin temel gerekçesi, denetim ve gözetim kapasitesinin aşılmaması varsayımına dayanmaktadır. Ne var ki 2019 sonrasında getirilen bölge sınırlaması, YGM'nin bu antrepo kontenjanını tek bir bölgede doldurabilmesini fiilen engellemekte; böylece denetim kapasitesini korumaya yönelik kurgulanan sistem, YGM'nin ekonomik olarak sürdürülebilir bir faaliyet hacmine ulaşmasını imkânsız hâle getirmektedir. Bu durum

yalnızca YGM'nin kendi mesleki beklentilerini karşılayamaması sonucunu doğurmamakta, aynı zamanda yanında istihdam ettiği nitelikli personelin ekonomik ve mesleki beklentilerine de cevap veremediği bir yapıyı zorunlu kılmaktadır. Hal böyleyken antrepo sayısı üzerinden kurulmuş denge mekanizması, bölge sınırlaması nedeniyle işlevsiz hâle gelmekte; gözetim ve denetimi güçlendirmesi beklenen düzenleme, uygulamada hem mesleki hem de ekonomik sürdürülebilirliği zedeleyen bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.

III. Gümrük Müşavir Yardımcılarının Yetkisi ve Çalışma Bölgesi Sınırlandırmasının Çelişkisi

Gümrük Müşavir Yardımcıları, nitelikleri (Okul-staj-sınav vb) Bakanlık tarafından belirlenen ve antrepolarda görev, yetki ve sorumlulukları mevzuatla açıkça tanımlanmış kişilerdir. Mevzuatta, bizzat Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri tarafından yapılması zorunlu kılınan işlemlere ilişkin özel bir düzenleme bulunmaması hâlinde; antrepoya eşya alınması ve antrepodan eşya çıkarılmasına yönelik tespit işlemlerinde kullanılacak mühür ve kaşelerin yalnızca Gümrük Müşavir Yardımcıları tarafından kullanılabileceği açıkça hüküm altına alınmıştır. Bu durum, antrepo işlemlerinin fiilî olarak YGM'nin şahsi fiziki varlığından ziyade, yetkileri ve sorumluluğu bizzat bakanlığımız tarafından tanımlanmış personel eliyle yürütüldüğünü ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede, YGM'nin çalışma bölgesinin coğrafi esaslara dayalı olarak sınırlandırılması, mevzuatın kendi iç tutarlılığını zedeleyen ve fiilî gerçeklikle bağdaşmayan bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Antrepolarda yürütülen tespit ve kontrol işlemleri; denetimsiz ortamlarda veya rastgele kişiler eliyle değil, nitelikleri, eğitim koşulları, staj süreci, sınav ve mesleki yeterlilikleri bizzat Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenmiş ve antrepoda fiilen görev yapan gümrük müşavir yardımcıları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Mevzuat sistemi bu denli güçlü ve denetimli bir personel yapısı üzerine inşa etmişken, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirinin mesleki faaliyetinin belirli bir coğrafi bölgeyle sınırlandırılmasının gümrük gözetimi ve denetimi bakımından zorunlu ve vazgeçilmez bir tedbir olduğu iddiası hukuki bir dayanak bulamamaktadır. Kaldı ki YGM'nin hukuki sorumluluğunun bölgeden bağımsız olarak her hâlükârda devam ettiği dikkate alındığında, çalışma bölgelerinin coğrafi olarak sınırlandırılması gümrük gözetim ve denetimine somut bir katkı sunmadığı gibi, mesleğin serbest icrasını gereksiz ve orantısız biçimde kısıtlamaktadır. Daha da önemlisi, bu kısıtlama nitelikleri açıkça tanımlanmış ve sistemin belkemiğini oluşturan personelin ekonomik ve mesleki beklentilerinin karşılanmasını zorlaştırmakta; dolayısıyla YGM mesleğine olan ilgiyi de belirgin biçimde azaltmaktadır.

IV. Teknolojik Gelişmeler ve Ulaşım Ağları Karşısında Bölge Sınırlandırması

Elektronik veri iletim sistemleri, çevrim içi ve bütünleşmiş bilgi altyapıları, kamera ve izleme sistemleri, e-belge uygulamaları ve anlık iletişim imkânları sayesinde antrepoların 7/24 uzaktan izlenebilmesi mümkün hâle gelmiştir. Buna ilaveten, gelişmiş ulaşım ağları sayesinde ülkenin herhangi bir noktasına kısa sürede erişim sağlanabilmektedir.

Ayrıca bu koşullar altında, kaliteli ve etkin hizmet sunumunun tek belirleyicisinin hizmet verilen yere coğrafi yakınlık olduğu varsayımı, günümüzün teknik ve idari gerçekleriyle bağdaşmamaktadır. Güçlü bir altyapıya ve nitelikli personele sahip YGM'ler bakımından mesafe, mesleki faaliyetlerin icrasını zayıflatan bir unsur olmaktan çıkmıştır. Nitekim yürürlükteki mevzuat da bu hususu esas almamakta; YGM'nin ikamet ettiği yer ile faaliyet göstermek üzere seçtiği bölgenin aynı olmasını zorunlu kılmamaktadır. Bu durumda, mevzuatın dahi ikamet-bölge örtüşmesini gerekli görmediği bir yapıda, coğrafi bölge ayrımında ısrar edilmesinin hangi hukuki ve fiilî gerekçeye dayandığı anlaşılabilir değildir.

V. Gümrük Müşavirliği Mevzuatı ile Karşılaştırma

Gümrük Müşavirlerinin çalışma yeri, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 229'uncu maddesi ve Gümrük Yönetmeliği'nin 564'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde çalışma yerinden kastın, esasen **tebligat adresinin tespiti** olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim, Gümrük Müşavirlerinin farklı bölge müdürlükleri kapsamındaki işlerde faaliyet gösterebilmeleri için ilgili idareyi bilgilendirmeleri yeterli görülmüştür.

2011/14 sayılı Genelgeyle de ikametgâh dışındaki bölgelerde yapılan geçici iş takipleri için süre veya beyanname sayısı gibi sınırlamalara gidilmeyeceği açıkça ifade edilmiştir. Bu yönüyle, YGM'ler için getirilen katı bölge sınırlamasının, Gümrük Müşavirliği sistemiyle de örtüşmediği görülmektedir.

VI. Anayasal Boyut ve Hukuki Değerlendirme

Anayasa'nın 48'inci maddesiyle güvence altına alınan çalışma ve sözleşme özgürlüğü ile 49'uncu maddesinde düzenlenen çalışma barışı ilkesi birlikte değerlendirildiğinde, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirlerinin mesleki faaliyetlerini coğrafi esaslı çalışma bölgeleriyle sınırlayan bir düzenlemenin anayasal güvencelerle ciddi biçimde çatıştığı görülmektedir. Bu tür bir sınırlama, yalnızca bireysel mesleki faaliyeti kısıtlamakla kalmamakta; aynı zamanda serbest piyasa koşullarını zedeleyerek hizmet sunumunda rekabeti daraltmaktadır.

Rekabetin sınırlanması, hizmet kalitesinin düşmesine ve maliyetlerin artmasına yol açabilecek sonuçlar doğurabileceği gibi, piyasada fiilî tekelleşme riskini de beraberinde getirmektedir. Nitekim belirli bölgelerde faaliyet gösterebilen sınırlı sayıdaki YGM lehine oluşabilecek bu yapı, hem yükümlüler açısından tercih serbestisini ortadan kaldırmakta hem de rekabet hukukunun temel ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

VII. Bölge Sınırlandırması: Rekabeti Bozan, Piyasayı Şeklen Düzenleyip Fiilen Tahrip Eden Bir Uygulama

Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirlerinin çalışma bölgeleriyle sınırlandırılması, yalnızca rekabet eşitsizliği oluşturmakla kalmamakta; aynı zamanda mevzuatın öngördüğü sınırlar içinde kalıyormuş gibi görünen ancak fiilen düzenlemenin arkasından dolanılmasına imkân veren suni yapılanmaları da teşvik etmektedir. Özellikle güçlü sermaye yapısına sahip büyük ölçekli YGM firmaları bakımından bu düzenleme, mevzuata şeklen uyum sağlanan fakat uygulamada zorunlu ve suni organizasyon modellerinin hayata geçirildiği bir alana dönüşmüştür.

Nitekim bu firmalar, mevzuatta öngörülen ortaklık oranı sınırlamalarına kâğıt üzerinde riayet etmek suretiyle, farklı illerde ayrı tüzel kişilikler kurabilmekte ya da her çalışma bölgesinde farklı YGM'lerle iş birliği ve ortaklık ilişkileri tesis ederek fiilen ülke genelinde faaliyet gösterebilmektedir. Bu yapıların önemli bir kısmı, gerçek anlamda ekonomik ve mesleki bütünlük arz eden ortaklıklar olmaktan ziyade, sadece bölge sınırlamasını aşmak amacıyla kurgulanmış sanal ortaklıklar niteliği taşımaktadır. Böylelikle mevzuatın açık hükmü ihlal edilmeksizin, düzenleyici amacın tamamen boşa düşürüldüğü bir uygulama pratiği ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada asıl dikkat çekici olan husus, bölge sınırlandırmasının büyük ölçekli YGM şirketleri bakımından caydırıcı veya sınırlayıcı bir etki doğurmaması; aksine, güçlü finansman yapıları sayesinde kolaylıkla aşılabilen ve hatta rekabet üstünlüğü sağlayan bir araca dönüşmesidir. Mevzuatta YGM şirketlerinin en fazla beş ortaklı olabileceği öngörülmüş olmakla birlikte, uygulamada aynı ekonomik iradeye bağlı birden fazla

şirketin farklı bölgelerde kurulması suretiyle, kâğıt üzerinde ayrı ortaklık yapıları oluşturulmakta; fiiliyatta ise tüm bu şirketler tek bir merkezî yönetim ve tek bir “patron” iradesi altında faaliyet göstermektedir. Büyük firmalar, sahip oldukları sermaye gücü sayesinde bu çoklu şirketleşme ve hızlı şubeleşme modellerinin maliyetlerini rahatlıkla karşılayabilmekte, böylece bölge sınırlamasını fiilen etkisiz hâle getirebilmektedir. Buna karşılık, tek ortaklı ve/veya Şahıs şirketi şeklindeki YGM’ler açısından aynı yapılanmalar ekonomik olarak mümkün olmadığından, bölge sınırlandırması bu kesim için aşılması imkânsız bir engel hâline gelmekte; sonuç olarak piyasanın belirli büyük aktörler tarafından domine edilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu meslek mensupları ya faaliyet alanlarını daraltmakta ya mevcut antrepolarından vazgeçmekte ya da ekonomik gerçeklikle bağdaşmayan ortaklık ilişkilerine zorlanmaktadır. Bu durum, serbest piyasa koşullarında kendiliğinden oluşan doğal bir rekabetin sonucu değil; doğrudan düzenleyici işlemin zorlayıcı etkisiyle tesis edilen suni bir piyasa yapısının tezahürüdür.

Bu itibarıyla, çalışma bölgesi sınırlaması; görünürde tüm YGM’lere eşit biçimde uygulanan bir kural olmakla birlikte, pratikte büyük sermayeye sahip firmalar lehine işleyen, küçük ve bağımsız meslek mensuplarını ise sistem dışına iten bir etki doğurmaktadır. Daha da önemlisi, bu düzenleme; gerçek ve şeffaf ortaklıkları teşvik etmek yerine, kâğıt üzerinde kurulan, mevzuata şeklen uygun ancak özünde düzenleyici iradeyi boşa çıkaran yapılanmaları beslemekte; böylece hukuki öngörülebilirliği ve düzenlemenin meşruiyetini zedelemektedir.

VIII. Uygulama Örnekleri (Mevzuat ve Saha Gerçekliği Çelişkisi)

Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği (YGM) faaliyetleri bakımından mevzuat, hâlihazırda niceliksel bir sınırlandırma öngörmektedir. Nitekim Gümrük Yönetmeliği’nin 575 inci maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları uyarınca, bir YGM iki genel antrepoyu geçmemek üzere toplam dört antrepo ile tespit sözleşmesi imzalayabilmekte; birden fazla genel antrepo ile sözleşme yapılması hâlinde ise her bir antrepo için en az bir gümrük müşavir yardımcısının görevlendirilmesi zorunlu tutulmaktadır. Bu düzenleme, YGM faaliyetlerinin hem kapasite hem de denetim bakımından zaten belirli bir çerçeveye oturtulduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Buna karşın uygulamada, YGM’lerin faaliyet alanının çalışma bölgesi esas alınarak ayrıca sınırlandırılması, aynı mesleki faaliyete yönelik ikinci bir kısıt oluşturmaktadır. Örneğin, yetki belgesi müracaatı sırasında İstanbul çalışma bölgesini seçen ve bu kapsamda İstanbul’da bir antrepo ile tespit sözleşmesi imzalayan bir YGM’nin, mevzuatın izin

verdiği antrepo sayısına bakılmaksızın, ticari ve mesleki talep bulunması hâlinde dahi İzmir’de bir antrepo ile tespit sözleşmesi imzalamasına izin verilmemektedir.

Oysa uygulamada aynı Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirinin, herhangi bir denetim veya yeterlilik engeliyle karşılaşmaksızın, çalışma bölgesini tamamen değiştirerek İzmir’i seçmesi mümkündür. Bu durumda YGM, İstanbul’daki antrepolarla sözleşme yapamaz hâle gelmekte; ancak aynı kişi, ertesi gün İzmir’deki antrepolar için aynı yetki, sorumluluk ve hukuki statüyle faaliyet gösterebilmektedir. Keza antreponun bulunduğu ilde ikamet etmek kaydıyla, İstanbul veya İzmir Gümrük Müşavirleri Derneği’ne kayıtlı, gümrük müşavir yardımcısının istihdam edilmesinin önünde de herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır. Bu somut uygulama, çalışma bölgesi sınırlamasının denetim, personel yeterliliği veya kamu yararıyla açıklanamayacağını açıkça ortaya koymaktadır. Denetim ve yeterlilik unsurları mevzuatla zaten güvence altına alınmışken, coğrafi esaslı bu kısıtlama, ilave bir fayda üretmeyen; aksine ölçüsüz ve işlevsiz bir sınırlama niteliği kazanmaktadır.

Diğer bir uygulama örneği olarak, aynı firmanın farklı çalışma bölgelerinde birden fazla antreposunun bulunması hâlinde ortaya çıkan tablo da dikkat çekicidir. Bu durumda, söz konusu firmanın tüm antrepoları için aynı YGM ile çalışmak istemesi, mevcut düzenlemeler çerçevesinde hukuken mümkün değildir. Firma, ya her bölge için farklı bir YGM ile çalışmak, ya da mevcut YGM’nin şirket bünyesinde başka bir YGM ile ortaklık ilişkisine girmesini zorunlu kılan bir yapılanmaya gitmek durumunda kalmaktadır.

Bölge sınırlamasının dayattığı suni ortaklık yapılarının yol açtığı hukuki ve mesleki sorunlar ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, **“Asgari Ücret Tarifesi”** ’nin ikinci bir bölgede şubeleşmeye çalışan bir YGM şirketi açısından ekonomik olarak sürdürülemez olduğu tartışmasızdır. Zira yeni bölgede şirket bünyesine %20 pay oranı ile katılmak durumunda kalınan YGM’nin maliyeti ile aynı bölgede şirket yapısına dâhil edilecek tek bir antrepodan elde edilebilecek gelir arasında açık bir orantısızlık bulunmaktadır. Buna ilaveten Gümrük Müşavir Yardımcısı istihdamı, SGK ve vergi yükleri ile ayrı bir bölgede teşekkül etmenin doğurduğu ilave maliyetler birlikte değerlendirildiğinde, hâlihazırda tek bir bölgede yalnızca bir antrepo ile faaliyetlerini güçlkle sürdürebilen bir YGM şirketinin ikinci bir bölgede fiilen varlık göstermesinin neden imkânsız olduğu daha net biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu durum, YGM’leri kâğıt üzerinde var olan ancak fiiliyatta hiçbir ekonomik rasyonalitesi bulunmayan suni yapılanmalara zorlamaktadır. Öte yandan YGM şirketleri, ikinci bölgede ileride iş imkânlarının doğabileceği veya sürdürülmesinin olanaksız hale geldiği bölge sınırlamasının kaldırılacağı beklentisiyle, ekonomik gerçekliğe rağmen faaliyetlerinden vazgeçememekte; “ne yardım ne de

serden geçememe" hâlet-i ruhiyesi içinde, yalnızca görünürde sürdürülen yapay bir faaliyet döngüsünü devam ettirmek zorunda kalmaktadır.

IX. Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri İçin Çalışma Bölgesi Uygulamasının Kaldırılması Gereği

Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği (YGM) sisteminde çalışma bölgesi uygulaması, mevzuatta öngörülen amacını aşan ve uygulamada mesleki faaliyeti daraltan sonuçlar doğurmaktadır. Nitekim Gümrük Yönetmeliği'nin 575/2'nci maddesi uyarınca, yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerinin Bakanlıkça belirlenen çalışma bölgelerinden birini seçmesi zorunlu tutulmuş; seçilen bölge dışında kalan gümrük idarelerinin denetimi altındaki antrepolar ile tespit sözleşmesi yapılması açıkça yasaklanmıştır. Bu yaklaşım, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Rehberi ile 2024/8 sayılı Genelge'nin eki listelerde çalışma bölgelerinin beş bölge olarak belirlenmesi suretiyle pekiştirilmiştir.

Ancak uygulamada bu düzenleme, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri bakımından ciddi bir ekonomik ve mesleki daralmaya yol açmaktadır. Zira bir YGM'nin seçtiği çalışma bölgesinde çoğu zaman yalnızca tek bir antrepo ile tespit sözleşmesi imzalayabilmesi ve aynı bölgede sözleşme yapabileceği başka bir antreponun fiilen bulunmaması, istisnai değil yaygın bir saha gerçeğidir. Bu hâlde YGM, mevzuatın izin verdiği azami antrepo sayısına henüz ulaşmamış olmasına rağmen, fiilen yeni bir tespit sözleşmesi yapma imkânından yoksun bırakılmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak antrepo kontenjanları boş kalmakta; sistem giderek daralmakta, istihdam beklentileri zayıflamakta ve YGM mesleği genç kuşaklar açısından cazibesini yitirerek tercih dışına itilmektedir. Geline nokta da meslek, sürdürülebilir bir kariyer alanı olmaktan uzaklaşmakta; giderek "emeklilik mesleği" olarak algılanan bir yapıya evrilmektedir.

Bu nedenle, teknolojik altyapının, dijital denetim imkânlarının ve anlık iletişimin bu denli geliştiği bir dönemde, YGM'nin fiziken belirli bir coğrafi bölgede bulunmasını zorunlu kılan bir yaklaşımın, sistemin etkinliğine somut bir katkı sunduğunu ileri sürmek güçtür. Aksine, çalışma bölgesi kısıtı; mesleğin kurumsallaşmasını engelleyen, verimliliği düşüren ve uygulamada zorunlu ve suni yapılanmaları (farklı YGM'lerle çalışma, ortaklık ilişkileri vb.) teşvik eden bir etki oluşturmaktadır.

X. Serbest Ticaret ve Gümrük Sistematiği Açısından Değerlendirme

Gümrük mevzuatında yerleşiklik kavramı, dar anlamda bir ikamet adresi veya bölgesel aidiyet üzerinden değil; kişinin Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik olup olmadığı esas alınarak tanımlanmıştır. Bu yaklaşım, gümrük hizmetlerinin coğrafi sınırlarla değil; yetkinlik, güvenilirlik ve denetlenebilirlik ilkeleri temelinde yürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Nitekim Türkiye'nin Gümrük Birliği çerçevesinde benimsediği vizyon, gümrük müşavirliği hizmetlerinin yalnızca ulusal sınırlar içinde değil, Avrupa Birliği ile bütünleşik bir ticaret alanında da etkin ve uyumlu biçimde yürütülmesini hedeflemektedir.

Bu perspektiften bakıldığında, Türk gümrük müşavirlerinin Avrupa Birliği ülkelerinde iş ve işlem yapabilmesine yönelik bir entegrasyon ve uyum hedefi açıkça ortadayken; aynı mesleğin Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği boyutunda, ülke sınırları içinde dahi katı bölge kısıtlarına tabi tutulması, izahı güç bir çelişki doğurmaktadır. Avrupa ölçeğinde faaliyet gösterebilecek bir mesleki yapının vizyon olarak benimsenmesiyle, YGM'lerin il veya bölge sınırlarına mahkûm edilmesi arasında ne sistematik ne de fonksiyonel bir tutarlılık bulunmaktadır.

Benzer şekilde, Yetkilendirilmiş Yükümlü (YYs) sisteminde firmalar, ülke genelinde ve uluslararası tedarik zinciri boyunca faaliyet gösterebilirken; bu firmalarla doğrudan temas hâlinde olan ve kamu adına denetim fonksiyonu üstlenen YGM'lerin, coğrafi sınırlarla hareket edemez hâle getirilmesi, çağdaş gümrük anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Bu durum, bölge sınırlamasının kamu yararı, denetim etkinliği veya sistem güvenliğiyle açıklanamayacağını; aksine, serbest ticaret vizyonu ile örtüşmeyen, dar ve statik bir idari tercih olduğunu açıkça göstermektedir.

XI. Sonuç

Antrepolarda yürütülen tespit ve kontrol işlemleri, denetimsiz ya da rastgele kişiler eliyle değil; nitelikleri, eğitim şartları, staj süreci, sınav ve mesleki yeterlilikleri bizzat Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen YGM'ler ve antrepoda fiilen görev yapan gümrük müşavir yardımcılarının aracılığıyla yürütülmekte, bu süreçte YGM'nin hukuki sorumluluğu kesintisiz olarak devam etmektedir. Buna rağmen YGM'lerin coğrafi çalışma bölgeleriyle sınırlandırılması, denetimi güçlendiren bir tedbir olmaktan ziyade, büyük sermayeli yapıların birden fazla şirket kurarak bölgesel kısıtları fiilen aşmasına imkân tanıyan, tek ortaklı ve şahıs şirketi şeklinde örgütlenen YGM'leri ise sistem dışına iten yapay bir rekabet düzeni üretmektedir. Avrupa Birliği ile bütünleşik gümrük vizyonu çerçevesinde gümrük müşavirliği hizmetlerinin sınır ötesi boyuta taşınmasının hedeflendiği bir ortamda, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirlerini ülke içinde bölge sınırlarına mahkûm

eden bu yaklaşımın ne hukuki ne de idari bir izahı kalmadığı aşikardır. Dolayısıyla; çalışma bölgesi uygulamasının denetimi güçlendirmedeği, aksine mesleki, ekonomik ve yapısal sorunları derinleştiren bir unsur hâline geldiği; bu nedenle kaldırılmasının başta sektör olmak üzere tüm paydaşların yararına olacağı değerlendirilmektedir.

***Hâkî DEMİRTAŞ**

Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri

Kaynakça:

- 1- Gümrük Kanunu- (4458 no.lu Kanun) (04.11.1999 tarihli, 23866 sayılı R.G.)
- 2- Gümrük Yönetmeliği (07.10.2009 t. 27369 s. R.G.)
- 3- Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Tebliği (10.09.2020 t. 31240 s. R.G.)
- 4- Genelge No: 2024/8 (Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Rehberi ve Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirleri Çalışma Bölgesi)
- 5- Konuyla ilgili sair ikincil düzenlemeler.
- 6- İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği YGM komitesi toplantı kararları